

İnovasyon ve Entelektüel Sermaye Arasındaki İlişkinin İşletmeler Açısından İncelenmesi

Sezin AÇIK TAŞAR¹

Özet

Günümüz işletmeleri, rekabetin yoğun yaşandığı piyasalarda değişim ve gelişim sürecine ayak uydurabilmek için işletme performanslarını yüksek seviyelerde tutmak zorundadırlar. Bilgi ekonomisi olarak da bilinen yeni ekonomik sistemde, maddi olmayan varlıklar gibi bilgi tabanlı beslenen varlıklar işletmeler için rekabet avantajı oluşturmaktadır. Entelektüel sermaye ise bilgi ekonomisinin merkezinde yer aldığından, bilgi ve emek yoğun günümüz işletmelerinin değer yaratmalarına, inovatif olmalarına yardımcı olmaktadır. Öyleyse işletmeler, küresel ekonomilerde yaşanan yoğun rekabetle baş edebilmek için, karşılaştıkları problemlere stratejilerinde, ürünlerinde, hizmetlerinde, süreçlerinde ve pazarlamalarında yenilik niteliğinde çözümler üretmelidir. Ancak bu yeniliklerin hayata geçirilebilmesi işletmenin entelektüel sermayelerini doğru ve verimli bir şekilde kullanarak gerçekleşir. Çalışmada, inovasyon ve entelektüel kavramları arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ilk iki bölümünde inovasyon ve entelektüel sermaye kavramları, önemi ve entelektüel sermaye unsurları açıklanmıştır. Çalışmanın sonraki bölümünde, teorik bir çerçevede inovasyon ve entelektüel sermaye arasındaki ilişki tespit edilmiştir. Sonuç bölümünde ise, entelektüel sermayenin geliştirilmesi için işletmelere önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca bu çalışma ile entelektüel sermaye unsurları ve inovasyon arasındaki ilişkiler tek tek ele alındığından, literatürde benzer çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnovasyon entelektüel sermaye, insan sermayesi, yapısal sermaye, ilişkisel sermaye.

The Review of The Relationship Between Innovation and Intellectual Capital On Businesses

Abstract

In order to keep up with the change and development process in highly competitive markets, today's businesses have to keep their business performance at high levels. In the new economic system known as information economy, assets like intangible assets that are formed by information creates competitive advantage for companies. Since intellectual capital is the core of information economy, helps businesses that are knowledge and labor intensive to be innovative and to create value. Therefore, businesses produce innovative solutions on strategies, products, services, processes and marketing for the problems in order to cope with tough competition in global economies. However, innovations are being realized with the appropriate and efficient use of intellectual capital. The aim of this study, is determining the relationship between intellectual capital and innovation. In first two parts of the study, the concepts and importance of intellectual capital and innovation and intellectual capital elements are

¹ Öğr. Gör., Fırat Üniversitesi, stasar@firat.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0406-7734

described. Within a theoretical framework the relationship between these two concepts is determined in the next part of the study. In the conclusion part, suggestions were made to the enterprises in order to develop their intellectual capital. In addition, since this study deals with the relationship between intellectual capital elements and innovation one by one, it is thought to contribute to similar studies in the literature.

Keywords: Innovation, intellectual capital, human capital, structural capital, relational capital.

GİRİŞ

İşletmeler sürekliliklerini sağlayabilmek ve karlılıklarını arttırabilmek için rekabetçi piyasaların gerektirdiği yenileşmeye ayak uydurmaları gerekmektedir. 21. Yüzyılın işletmelere dayattığı devamlı değişim ve gelişim, artık sadece işletmelerin sahip olduğu finansal varlıklara göre belirlenmemektedir. İletişim ve bilişim teknolojisinin gelişimi ile işletmeler bilgiyi esas alan yönetim anlayışını benimseyerek rekabet avantajı edinebileceklerini keşfetmişlerdir.

Bu yeni yönetim anlayışı entelektüel sermaye kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Entelektüel sermaye olarak adlandırılan kavram somut bir varlıktan ziyade işletme için değer yaratan bilgi olarak tanımlanabilir. Entelektüel sermaye ile klasik işletmecilik anlayışı yerini modern işletmecilik anlayışına bırakmıştır. Klasik işletmecilik kavramında bir işletmenin büyüklüğü muhasebe kaydının tutulabildiği varlıkları ile ölçülürken, modern işletmecilik kavramında ise bir işletmenin büyüklüğü sahip olduğu somut varlıklarla birlikte işletmenin bilançosunda görünmeyen ama kara dönüştürülebilir bilgi ile ölçülmektedir. Bilgi sermayesi olarak da bilinen entelektüel sermayesini doğru şekilde yöneten firmalar rekabet halinde oldukları firmalara karşı avantaj elde etmektedir.

Entelektüel sermayesini doğru yöneten bir işletme, sahip olduğu bilgiyi doğru şekilde yönlendiren ve nihayetinde karlılığına katkı sağlayan işletmedir. Bilginin ortaya çıkmasından ticarileştirilmesine kadar olan süreç inovasyon süreci olarak tanımlanır. İnovasyon, bir fikrin bir değere dönüşmesidir. İnovasyon, yeni fikirlerin ortaya çıkması ve ticarileştirilmesi olduğundan işletmelere mevcut pazarlarında daha etkili olma ve hatta yeni pazarlara açılma olanağı sunar. Çağımızda rekabet avantajı yakalamak isteyen işletmeler başarılı inovasyon süreçlerini entelektüel sermaye değerleri doğrultusunda şekillendirmektedir. Bugün dünyada inovasyon konusunda başarılı işletmelerin sahip oldukları en değerli unsurlar, başarılı yönetim kadrosu, kalifiye iş gücü ve ürettiği bilgiyi işlevselliğe dökebilme kapasitesidir. İşlevsellik kazanmayan bilgi, işletmenin karlılığına katkıda bulunamaz. Öyleyse işletmeye değer katabilecek bir fikrin ticarileştirilmesi inovasyonun temel hedefidir ve bu hedef işletmenin sahip olduğu entelektüel sermaye unsurları ile gerçekleşebilir.

Bu çalışmada inovasyon süreçleri tanımlanmış ve entelektüel sermayenin inovasyon sürecine nasıl etki ettiği açıklanmıştır. Çalışmamız teorik çerçevede gerçekleştirilmiştir. Entelektüel sermaye ve inovasyon kavramları ve unsurları hakkında bilgi verildikten sonra işletmelerde entelektüel sermaye ve inovasyon bileşkesi birlikte ele alınıp açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın son bölümünde, inovasyon ve entelektüel sermaye kavramları arasındaki ilişki ile ilgili değerlendirmelerde ve önerilerde bulunulmuştur.

İnovasyonun Tanımı ve Önemi

İnovasyonun Tanımı

İnovasyonla ilgili literatürde bir çok tanımlama yapılmıştır. İnovasyon, yeni veya önemli ölçüde geliştirilmiş bir ürün, hizmet, süreç veya yeni bir pazarlama yöntemi veya işletmenin faaliyetleriyle alakalı yeni bir örgütsel yöntem olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2005).

Genel anlamda inovasyon, daha önce keşfedilmemiş düşünceleri keşfetmek, geliştirmek ve uygulamaya koymaktır. İnovasyon en kapsamlı manasıyla ise, bilginin topluma ve ekonomiye fayda sağlayacak bir araç haline çevrilmesidir (Elçi, 2005:2).

Farklı araştırmacılar inovasyonu farklı yönleriyle ele alarak tanımlanmıştır. Drucker'a göre (1985), inovasyon ya da yenilik girişimciliğin bir vasıtasıdır ve refaha ulaşabilmek için yeni imkanlar sağlayan kaynakları oluşturan bir eylemdir. Porter ise (1990), inovasyonun rekabet üstünlüğü oluşturan son teknolojileri ve iş yapma metotları içerdiğinden bahsetmiştir. Bir başka ifadeyle inovasyon, insanlar tarafından yeni kavranan düşünce biçimi, oluşumu ya da durumudur.

İnovasyon tanımlarını genellemek gerekirse, yenilik, gelişmiş ve iyileşme gibi kavramlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedendendir ki, inovasyon yeni bilginin oluşmasını sağladığı gibi, mevcut bilginin yayılmasına da katkı sağlar (Rogers, 1998:7).

İnovasyonun Önemi

İş dünyasında yeni bir akım olarak karşılaşılan bilgi ekonomisi inovasyon ile oluşan bir çeşit ekonomidir denilebilir. İnovasyon kavramıyla hayat bulan bu ekonomiye göre, değişim her alanda karşılaşılan bir durumdur. Bir başka ifadeyle; yenilik, insanların, pazarlama stratejilerinin, süreçlerin ve bu süreçlerin sonucunda oluşan ürün ve hizmetlerin değişmesini, gelişmesini ve işletmenin içinde bulunduğu piyasaya adapte olmasını gerektirir. İnovasyonun önemi işte bu aşamada karşımıza çıkmaktadır. Yenilikçi düşünerek çağın ve sektörün öngördüğü değişime zamanında ve doğru inovatif stratejileriyle cevap veren işletmeler yoğun rekabet koşullarında varlıklarını devam ettirme şanslarını artırırlar.

İnovasyon her boyutta işletme için kaçınılmazdır. Nitekim iş dünyasında hayatta kalabilmek ile yenilik yapabilmek birbiriyle bağımlıdır. Literatürde kabul gören bir anlayışa göre işletmeler küçük ve esnek yapılanmalar ile birlikte müşterilerle de yakın ilişkiler kurarak daha başarılı olabilirler. Büyük işletmelere göre kaynak sıkıntısını yoğun olarak yaşayan, yaşamlarını garanti altına almak için sürekli yenilik peşinde koşan ve tespit ettikleri yenilikleri ekonomik düzleme taşıyabilmek için bütün kaynaklarını kullanan küçük ve orta ölçekli işletmeler (Demir ve Sezgin, 2016:24; Tikici ve Aksoy, 2009:227) kadar, rekabetin yoğun yaşandığı pazarlarda var olmaya çalışan büyük işletmeler yapacakları yenilikler için var olan kaynaklarını doğru fikirlerde buluşturarak pazardaki konumlarını geliştirmeyi hedeflerler.

Rekabet ortamında, Japonya, Hollanda ve Singapur gibi rekabet gücü yüksek ülkelere baktığımızda rekabette güçlü olmalarının sebebinin yenilikçi ve kreatif olmalarına borçlu olduklarını görmekteyiz. Rakiplerinden bir adım daha önde olanlar, var

olan ürün ve hizmetlerin sürekli olarak gelişimini destekleyenler ayakta kalabilirken, bu konuda başarısız olanlar ise rekabet ortamında yok olmaya mahkumdurlar (Kavrakoğlu, 2006:166).

İşletmelerin inovasyon yapmalarındaki amaç; yeni fikirler bulmak, farklılık oluşturmak ve bunları uygulamaktır. Rekabetçiliğin değişmeyen unsurları arasında olan inovasyon, işletmeleri sürekli değişim ve gelişime zorlar. Fakat piyasada bulunan mevcut kaynaklar çoğu zaman yetersiz kalmaktadır, bu nedenle işletmelerin inovasyon yapması kaçınılmazdır.

Entelektüel Sermaye

Entelektüel Sermayenin Tanımı ve Özellikleri

Çağımızda hızla ilerleyen bilgi ekonomisi akımı ile tekrardan tartışılmaya başlanan entelektüel sermaye kavramı ilk kez Thomas Stewart tarafından 1991 yılında kullanılmıştır. Stewart entelektüel sermayeyi tanımlarken; “işletmeye piyasada rekabet avantajı sağlayan, işletme çalışanlarının bildiği herşeyin toplamı” demiştir (Stewart, 1991:42). Entelektüel sermaye konusunda bir başka tanımda ise Annie Brooking “işletmenin faaliyetini sürdürebilmesini sağlayan maddi olmayan varlıklarının tümüdür” cümlesini kullanmıştır (Brooking, 1996:12). Leif Edvinsson’a göre entelektüel sermaye değere dönüştürülebilir bilgidir (Edvinsson, 1997:368).

Entelektüel sermaye kısa bir tanımlamayla; kara dönüştürülebilir bilgidir; daha kapsamlı bir tanımlama ise; işletmenin fikirlerinin, yeniliklerinin, teknolojilerinin, genel bilgilerinin, bilgisayar programlarının, dizaynlarının, veri kullanma yeteneklerinin, ilişkilerinin, süreçlerinin ve yaratıcılıklarının kara dönüşmesidir (Demir, 2005:78).

Entelektüel sermayenin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Çelik ve Perçin, 2000:113):

- Entelektüel sermaye, işletmelerin maddi olmayan varlıklarının bütünüdür.
- Entelektüel sermaye, piyasadaki rekabet üstünlüğünün kalıcı olması için ana kaynaktır.
- İşletmelerin entelektüel sermaye yönetimi işletme için yönetsel bir mesuliyettir.

Entelektüel Sermayenin Önemi

Soyut bir kavram olan entelektüel sermaye, global çağda işletmeler için fark yaratan en önemli unsurların başında gelmektedir. Nitekim sanayi çağında makine gücü, fiziksel varlıklar gibi somut varlıklar işletmeler için değer yaratırken, içinde bulunduğumuz bilgi çağında sadece somut varlıklar yetmemekte, işletmenin sahip olduğu bilgi ve beyin gücü gibi soyut kavramlar değer yaratmaktadır. Bilhassa teknoloji ve bilişim sektörünün önemli ölçüde gelişme gösterdiği çağımızda entelektüel sermayenin önemi daha da belirgin hale gelmektedir. Örneğin, büyük bir işletmenin yazılım sektöründe bir işletmeyi yüksek fiyatlar ödeyerek satın alması, bu yazılım şirketinin sahip olduğu fiziksel değerlere değil, soyut bilgiye ödenen meblağdır.

İşletmeler, entelektüel sermaye yönetiminin verimi arttırdığını görmüşler ve yeni ekonominin yeni rekabet ilişkileri, entelektüel sermayenin işletme başarısına olan

katkısına ışık tutmuştur. Örneğin, Amerika Birleşik Devletlerindeki bazı yatırım modellerine bakıldığında, 1929'dan beri çok farklı bir perspektif gösterdiği görülür. O zaman yatırımların ortalama %70'i somut, %30'u ise soyut varlıklara giderken, bugünün temel yatırımlarını Ar-Ge, eğitim, yetenek, bilgi teknolojisi, yazılım ve internet gibi soyut varlıklar oluşturmaktadır. Yine OECD ülkelerindeki gayri safi milli hasılanın %10'undan daha fazlasının soyut varlıklara, başka bir ifade ile entelektüel sermayeye gittiği tahmin edilmektedir. Bazı ülkeler içinse bu oran, gayri safi milli hasılanın %20'sinden daha fazladır. Bu durum, hisse senedi fiyatlarına da yansımıştır. 1970'lerin sonlarında pazar ve defter değeri arasındaki ortalama ilişki oranı 1 iken, 1990'ların ortalarında bu oran 3'e çıkmıştır. Günümüzde ise, American Online, Microsoft, Walt Disney ve Ericsson gibi birçok şirketlerin piyasa değerinin yaklaşık %90'lık bir kısmını soyut varlıklar oluşturmaktadır (Yıldız, 2010:41; Naktiyok, 2004, s.390-391).

Entelektüel Sermayenin Unsurları

Entelektüel sermayenin unsurlarıyla alakalı evrensel bir sınıflama bulunmamakla beraber, literatürde genel olarak entelektüel sermaye; insan sermayesi, yapısal sermaye ve ilişkisel sermaye adı altında sınıflandırılmaktadır.

İnsan Sermayesi

Entelektüel sermayenin ilk unsuru olan insan sermayesi, kısaca, işletmenin bünyesinde çalışan kişilerin sahip olduğu bilgi, beceri, yaratıcılık ve deneyimi ifade eder. Bir başka deyişle, işletme çalışanlarının eğitimleri, yaratıcılıkları ve kendilerine yatırımları ile şekillenen ve güncellenen bilgidir. Günümüzde çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkan çevresel belirsizliklerin giderilmesi için hızlı ve yaratıcı çözümler bulmak sadece insan sermayesiyle mümkün olabilmektedir. İşletmelerin rekabet avantajı sağlamaları konusunda en önemli araçlar arasında insan sermayesi de yer almaktadır. Bu sermaye sadece belirli bir işletmeye ait olup, işletme çalışanlarının kendilerine has özelliklerinden oluştuğundan taklit edilmesi zordur çünkü bu sermaye doğuştan veya sonradan edinilmiş kişiye ait özelliklerdir (Crook vd., 2011). İnsan sermayesine örnek olarak teknik bilgi, mesleki donanım, eğitim düzeyi verilebilir.

Yapısal Sermaye

Entelektüel sermayenin ikinci unsuru olan yapısal sermaye işletmenin sahip olduğu süreçler, sistemler ve veri tabanı gibi unsurları içerir. Bir başka ifadeyle, işletmede insan unsuru haricinde olan ama insan sermayesini destekleyen bilgi kaynaklı unsurlar yapısal sermayedir. Yapısal sermaye işletmelerin yapılarında, iş yapma biçimlerinde, bilgi sistemlerinde ve veri depolarında yer alan değerli bilgi varlıkları olarak tanımlanmaktadır (Aramburu ve Saenz, 2011:309). Bir başka ifadeyle, yapısal sermaye insan sermayesi ile kıyaslandığında yapısal sermaye mesai bitiminde kurum dışına çıkmayan içerde kalan bilgidir. Yapısal sermaye, işletmenin varlığını sürdürebilmesine olanak sağlayan bilgi teknolojileri, iletişim teknolojileri ve yazılım sistemlerinin oluşturduğu bir bütünden oluşmaktadır (Steward, 1997:119).

İlişkisel Sermaye

İlişkisel sermaye entelektüel sermaye unsurlarının sonuncusu olup, işletmenin iş ilişkileri sayesinde oluşturduğu müşteri sermayesidir. Bir başka ifadeyle, işletmelerin paydaşlarıyla ilişkilerinde öğrendiği ve edindiği kabiliyetleri göstermektedir. Entelektüel sermayenin unsurlarından olan yapı ve insan sermayeleri işletmenin iç çevresini ilgilendirirken ilişkisel sermaye dış çevreyi ilgilendirir. İlişkisel sermaye işletmenin dış çevresiyle olan ilişkilerinin hepsini içermektedir. Bahsedilen dış çevre unsurları ise; rakipler, tedarikçiler, toplum, devlet ve müşterileri kapsamaktadır (Çam, 2016).

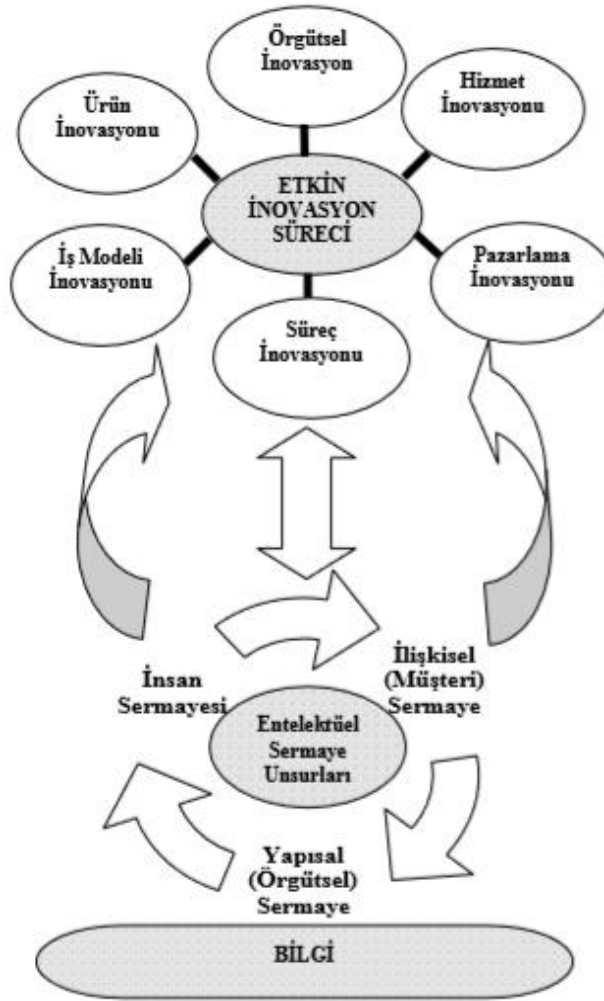
İşletmelerde Entelektüel Sermaye ve İnovasyon İlişkisi

Entelektüel sermaye unsurları, işletmelerin inovasyon üzerindeki algısında kilit rol oynamaktadırlar. Çünkü inovasyonun kaynağı bilgidir ve bu bilgi entelektüel sermaye unsurlarıyla yapılandırılır. Sözü geçen bilgi; işletmenin çalışanlarında, müşteri ilişkilerinde ve süreçlerde ortaya çıkan fikirlerdir. Aşağıda bulunan Şekil 1’de işletmelerde inovasyon sürecinin ve entelektüel sermaye arasındaki ilişki yer almaktadır (Toraman vd., 2009:104-105):

İşletmelerdeki inovasyonun temeli bilgidir. İşletmelere ait olan entelektüel sermaye ise bilgilerin işlenmiş ve değerlendirilmiş halini oluşturmaktadır. Geçmişte yapılan araştırmalara bakıldığında inovasyon ve entelektüel sermaye arasındaki ilişki ele alanlar olmuştur. Bosworth ve Webster’e (2006) göre, entelektüel sermaye unsurları inovasyon sürecinin temelini oluşturmaktadır. Sullivan (2000)’a göre, entelektüel sermaye akıl, düşünce, bilgi ve inovasyonu içerisindedir. Nonaka ve Takeuchi’e (1995) göre, bilgi üretimi, inovasyonun sürekliliğini rekabet ortamında ki avantajları da beraberinde getirmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde görülüyor ki entelektüel sermaye ve inovasyon arasındaki en temel öge bilgidir. Bilgi bu iki kavram arasındaki ilişkinin sürekliliğini sağlamaktadır (Toraman, 2009:106).

Öyleyse, iyi yönetilen bir bilgi kaynağı işletmeler açısından küresel rekabet ortamında üstünlük sağlayabilmek ve varlıklarını sürdürebilmek için oldukça önemli bir sermaye değeridir. Şekil 1’den de anlaşılacağı gibi entelektüel sermaye unsurları ile bilgi ve etkin inovasyon süreci sürekli ve karşılıklı etkileşim içinde bulunmaktadır.

İşletmenin sahip olduğu entelektüel sermaye unsurları ve inovasyonun ilişkisi sonraki bölümde ayrı ayrı ele alınmıştır.

Şekil 1. İşletmelerde Entelektüel Sermaye ve İnovasyon İlişkisi

Kaynak: (Toraman vd., 2009:104-105).

İnovasyon ve İnsan Sermayesi

İşletmelerin en büyük sermayelerinden biri insandır. İnsan sermayesi, işletmeleri benzerlerinden ayırarak yaratıcılığın kaynağıdır. Çalışanların sahip olduğu bilgi ilk etapta örtülü bilgidir. Örtülü bilgi henüz açığa çıkmamış bilgi olup, doğru bir yönetimle açığa çıkarılıp kullanıldığında örgütsel düzeyde değer yaratmak mümkün olacaktır. İnovasyon ise doğru yönetilmiş bilgi ile gerçekleşmektedir. Temelinde yeni fikirlerden yola çıkarak yapılan inovasyon, işletmeye büyük ticari kazanç sağlayabilir. Fikir oluşumlarının kaynağında insan sermayesi, insan sermayesinin kaynağında ise çalışanların mesleki bilgi birikimi, problem çözme yetenekleri ve diğer yetkinlikleri yer almaktadır.

İşletmelerde inovasyon sürecinin ilerleyebilmesi için insan sermayesinin sürekli olarak geliştirilmesi ve dinamik bir yapıda olması gerekmektedir. Uluslararası alanda ülkeler, ekonomilerinde inovasyon süreçlerine katkı sağlamak amacıyla bir entelektüel sermaye unsuru olan belirli bir düzeye gelmiş insan sermayesini kendilerine çekebilmek için farklı çalışmalar yapmaktadır. Bu durumdan da yola çıkarak insan sermayesinin

rekabet ortamının olduğu her yerde önemli bir inovasyon kaynağı olduğu görülmektedir (Toraman vd., 2009:106-107).

İnovasyon ve Yapısal Sermaye

İşletmelerde başarılı bir inovasyon sürecinin oluşabilmesi için insan sermayesinin etkisini arttıracak bilgi kaynaklı yapılara (bilginin oluşması, aktarımı, kullanılabilir ve ulaşılabilir olması) ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaçların karşılanmasında entelektüel sermaye unsurlarından yapısal sermayenin katkısı büyüktür (Öztürk ve Demirgüneş, 2008:402). Güçlü yapısal sermayesi olan işletmeler çalışanlarına yeni fikirler deneme, başarısız olma, tekrar deneme gibi fırsatlar sunmaktadır. Öyleyse iyi yönetilen bir insan sermayesi inovasyona yol açacak fikirlerini yapısal sermaye ile birlikte açığa çıkarabilmektedir. Nitekim yapısal sermayenin kapsamında süreçler, uygulamalar bulunur ve inovasyonun oluşumunda fikirlerin süreçlere ve uygulamalara dönüştürülmesi esastır. Öyleyse, çalışanlar yeterli düzeyde mesleki bilgi ve birikime sahip olsalar dahi, çalıştıkları işletmenin örgütsel sermaye yapısı onların bu fikirlerini değere dönüştüremeyen düzeyde organize olmuşsa, bu durumda işletmenin inovasyon yapma kabiliyeti düşer.

İnovasyon ve İlişkisel Sermaye

Entelektüel sermaye unsurlarından biri olan ilişkisel sermaye kavramı, işletmenin dışından edinilen bilgilerin doğrultusunda inovasyon sürecini geliştirmeyi amaçlar. İlişkisel sermayede inovasyon sürecine katkı sağlayan bilgi işletmenin müşterilerinden, rakiplerinden, tedarikçilerinden ve devletten temin edilebilir. Örneğin, işletme doğru insan sermayesi yönetimiyle var olan örtülü bilgi kaynaklarını güçlü yapısal sermayesiyle uygulamalara süreçlere yansıtarak değere dönüştürmüş olabilir fakat oluşan bu değeri ölçecek olan işletmenin dış çevresidir. Müşterilerden alınacak memnuniyet geribildirimleri ya da tedarikçi önerileri gibi dışsal faktörler inovasyon sürecini önemli ölçüde etkilemektedir.

SONUÇ

Küresel rekabet ortamında yaratıcılığın sürekli değişen doğası, işletmeleri mevcut değerlere ek olarak yeni değerler yaratmaya veya aktarmaya veya yeni boyutlar ortaya çıkarmaya zorlamaktadır. Bu zorunluluk inovasyon olarak adlandırılmaktadır ve işletmeler için sürdürülebilir rekabet avantajı sağlayabildiğinden son derece önemlidir. Bilgi çağında inovasyon yapabilmek için işletmeler sahip oldukları entelektüel sermayelerine, bir başka ifadeyle değere dönüşebilecek fikirlerine yatırım yapmalı ve geliştirmelidirler. Özellikle bilişim sektöründe yer alan işletmeler için entelektüel sermaye daha büyük bir önem arz etmektedir. Dünyanın önde gelen bilişim şirketleri soyut olarak tabir edebileceğimiz sistem, yazılım vb. varlıklarını bünyelerinde çalışanların değere dönüştürülen fikirlerinden geliştirmişlerdir. Öyleyse, günümüzde işletmeler için fark yaratan, inovasyona temel oluşturan unsur değere dönüştürülmüş bilgidir.

Entelektüel sermayenin unsurları olarak tanımlanan insan sermayesi, yapısal sermaye ve ilişkisel sermaye kavramları inovasyonun oluşumunda büyük rol oynamaktadırlar. İnovasyonun temelinde bilgi vardır. Bilginin oluşum aşamasında ise insan sermayesinden elde edilecek mesleki bilgi, birikim, problem çözme yetkinliği, yapısal sermayeden elde edilecek süreç ve uygulama desteği ve ilişkisel sermayeden elde

edilecek işletmenin dışsal faktörlerinden gelen bilgiler bulunur ve tüm bu kavramların bileşimi değere dönüştürülen, yenilik niteliğinde fikri meydana getirir.

Son yıllarda ülkemizde yer alan işletmeler de entelektüel sermaye kavramına daha çok yatırım yapmaya başlamışlardır. Fakat bilgi çağı sürekli gelişmekte ve fikirler de bu hızlı ve sürekli gelişim ile beraber güncellenmektedir. İşletmelerin entelektüel sermayesini geliştirmesi için aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- **Eğitim Olanakları:** İşletmelerin çalışanlarına problem çözme becerileri, karar verme yeteneği gibi entelektüel sermayeyi geliştirecek eğitimler vermesi, çalışanların fikir üretme becerilerine katkı sağlayacaktır.
- **Kariyer Yönetimi:** İşletmelerin çalışanlarına kendilerini geliştirme fırsatı sunması ve her çalışan için kendi yetenekleri ve performansları doğrultusunda kariyer yolu belirlemesi çalışanların performanslarının artmasına, işletmelerine daha çok değer vermesine, aidiyet duymasına neden olacaktır.
- **Performans Değerlendirme:** Performans değerlendirme sistemi bir işletme için entelektüel sermayeyi geliştirecek ve yönetecek yollardan biridir. İşletmelerin kendi kurum stratejileriyle uyumlu ve amaca yönelik performans değerlendirme sistemi kurmaları, çalışanların doğru ve adil değerlendirmelerine fayda sağlayacaktır.
- **Kurumsal Kültür ve Ödül Sistemi:** İşletmenin yeni fikirlere bakış açısı ve desteği bu konudaki kurumsal kültürünü ifade eder. Bu kültürü geliştirmek, çalışanlarının etkili bir şekilde kullandığı ve paylaştığı bilgileri ödüllendirmek gerekir. Bu konuda, çalışanların performanslarıyla doğru orantılı bir ödül sistemi geliştirilebilir.

İşletmeler açısından önem arz eden entelektüel sermayenin hiç şüphesiz inovasyon üzerinde de azımsanmayacak etkilerinin olduğu çalışmada ortaya konmuştur. Çalışmanın bu alanda yapılacak diğer çalışmalara yol gösterici katkıları bulunacağı beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Aramburu, N. & Saenz, J. (2011). Structural Capital, Innovation Capability, and Size Effect: An Empirical Study. *Journal of Management Organization*, 17(3), 307-325.
- Bosworth, D., Webster, E. (2006). *The Management of Intellectual Property (New Horizons In Intellectual Property)*, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Brooking, A. (1996). *Intellectual Capital*, England: Thomson Business Press.
- Çam, İ. (2016). İnovasyon Sermayesi ve Süreç Sermayesinin Firma Değeri ile İlişkisi: BİST Üzerine Bir Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*, Gebze Teknik Üniversitesi, Kocaeli.
- Çelik, A. & E., Perçin, S. (2000). Entelektüel Sermayenin İşletme Bazında Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 2, 111-118.
- Crook, T.R., Combs, J.G., Ketchen, D.J., Todd, S. & Woehr, D. (2011). Does Human Capital Matter? A Meta Analysis of The Relationship Between Human Capital and Firm Performance. *Journal of Applied Psychology*, 96(3), 443-456.
- Demir, Ö. & Sezgin E.E. (2016). Kobilerde Stratejik Yönetim Anlayışına İnovasyon Perspektifinden Bakış. *Siirt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisadi Yenilik Dergisi*, 4(1), 16-32.
- Demir, Ö. (2005). Entelektüel Sermayenin İşletmelerin Piyasa Değerlerine Olan Etkisi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 3(2), 77-82.
- Drucker, P. F. (1985). *Innovation and Entrepreneurship*, New York: Harper&Row Pub.
- Edvinsson, L. (1997). Developing Intellectual Capital at Skandia. *Long Range Planning*, 30/3 366-372.
- Elçi, Ş. (2005). *İnovasyon, Kalkınmanın ve Rekabetin Anahtarı*. Ankara: Meteksan Bilişim Grubu ve BT Haber Ortak Yayını.
- Kavrakoğlu, İ. (2006). *İnovasyon*. Birinci Basım, İstanbul: Alteo Yayıncılık.
- Naktiyok, A. (2004). Entelektüel Sermaye: Yöneticilerin Entelektüel Sermaye Göstergelerinin Faydasına İlişkin Algıları. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1-2), 389-411.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. New York: Oxford University Press.
- OECD, (2005). *Oslo Manual : Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data*. OECD, Third Edition, Paris: OECD.
- Öztürk, M. B. & Demirgüneş, K. (2008). Kurumsal Yönetim Bakış Açısıyla Entelektüel Sermaye. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 395-411.
- Porter, M. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. London: MacMillan.
- Rogers, M. (1998). The Definition and Measurement of Innovation. Melbourne Institute Working Paper, Nr.10/98.
- Steward, T. A. (1997). *Entelektüel Sermaye*. (N. Elhüseyini, çev.). İstanbul: Mess Yayınları.

Stewart, T. A. (1991). Brainpower. *Fortune*, 123(11), 42-60.

Sullivan, P. (2000). *Value-Drive Intellectual Capital: How to Convert Intangible Corporate Assets Into Market Value*. New York: John Wiley & Sons.

Tikici, M. & Aksoy, A. (2009). *Girişimcilik ve Küçük İşletmeler*. 1.Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Toraman, C., Abdioğlu, H. & İşgüden, B. (2009). İşletmelerde İnovasyon Sürecinde Entelektüel Sermaye ve Yönetim Muhasebesi Kapsamında Değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 91-120.

Yıldız, S. (2010). Entelektüel Sermayenin İşletme Performansına Etkisi: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.